

Söyleşi:

Erhan Demircioğlu

Çevirmen: Damla Belemir Aydın | Bilkent Üniversitesi

Erhan Demircioğlu, Koç Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde doçenttir. Doktorasını 2011'de Pittsburgh Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Epistemoloji, zihin felsefesi ve dil felsefesiyle ilgilenmektedir. 2021'de Fol Kitap'ın yayınladığı *Makinedeki Hayalet: Zihin Felsefesine Giriş* isimli kitabın yazarıdır.

1. Felsefenin çeşitli alanlarında çalışmanıza rağmen asıl ilgi alanınız zihin felsefesi gibi görünüyor. Zihin felsefesini sizin için ilginç kılan nedir?

Aslında özellikle felsefenin iki farklı alanıyla ilgileniyorum: epistemoloji ve zihin felsefesi. En önemli çalışmalarım bu alanlardaki konular üzerine.

Bana göre sorunuzun iki farklı yönü var. Biri genel olarak felsefeyle, diğeri özel olarak zihin felsefesiyle ilgili. "Felsefe kendi içinde ilginç ve dolayısıyla benim için de ilginç" demek istiyorum. Ancak, bu cevap bence doğru olsa da çok da yardımcı olan bir cevap değil. Çünkü muhtemelen ilk etapta bu motivasyona sahip olmayan birini felsefe okumaya motive etmez. Zihin felsefesine gelecek olursak, aynı cevap bana temelde doğru görünüyor, ancak yine fazla bir ikna gücü yok. Benim genel stratejim, zihin hakkında bazı felsefi soruları listelemek (örneğin, zihin beyinle nasıl ilişkilidir? Zihinsel bir ögenin dışarıdaki şeyler ile ilgili olması ne anlama gelir? Siz ve zihniniz iki farklı şey misiniz?) ve insanların onları otomatik olarak ilginç bulacağını ummaktır.

2. Bazı insanlar -hatta bazı filozoflar bile- bilimin aklın özelliklerini aydınlattığını ve felsefeye gerek olmadığını düşünüyor. Peki siz, nörolojik gelişmelerin zihin felsefesini gereksiz kıldığını düşünüyor musunuz?

Hayır, bilim felsefeyi geçersiz kılamaz. Zihinle ilgili felsefi sorular, ampirik gözlem ve ampirik gözlem temelinde hipotez kurma yoluyla cevaplanamayan sorulardır. Nörobilim- bilişsel bilimin özü olarak- esas olarak beynin hangi bölgelerinin hangi zihinsel durumlar/olaylar ile ilişkili olduğunu keşfetmeyi

hedefler. Ve elde edilen bu korelasyon bilgisi bize zihin-beden ilişkisinin doğası hakkında neredeyse hiçbir şey söylemez.

3. Sizce zihin-beden sorunu bir gün çözülecek mi? Yoksa Colin McGinn'in dediği gibi, bu epistemik olarak kapalı olduğumuz bir konu mu?

“Çözüm” ile fizikçiler arasında Einstein'ın Görelilik Teorisi gibi bir statüye ulaşan felsefi bir zihin teorisi benzeri bir şey kastediyorsak, felsefi zihin-beden sorununun çözülebileceğini düşünmüyorum. Bu, McGinn'in felsefi zihin-beden sorununun çözümünün bilişsel erişimimizin ötesinde olduğu konusunda haklı olduğu anlamına mı geliyor? Evet, McGinn bu konuda haklı. Ama okuduğumda McGinn'in, felsefi zihin-beden sorununa bilimsel bir çözüm olduğunu iddia ettiğini de gördüm. Ve buna katılmıyorum.

4. Panpsişizm son zamanlarda hem akademide hem de popüler kültürde çok rağbet görür oldu. Panpsişizmin, fizikalizmin ve dualizmin sorunlarına cevap verebilen başarılı bir görüş olduğunu düşünüyor musunuz?

Panpsişizm çılgın bir görüş. Bilincin evrenin temel bir özelliği olduğunu ve mikro-fiziksel düzeyde bile somutlaştırıldığını söylüyor. Bu görüş, en az fizikalizm ve (töz) ikiliği kadar, hatta daha fazlası kadar inanılmaz. Panpsişizm, şu anki popüleritesini büyük ölçüde, şimdiye kadar varsayıldığından daha fazla savunulabilir olduğunu kanıtlamasına borçludur, ancak bu onun savunulabilir olduğu anlamına gelmiyor. Aslında panpsişizmin popüleritesinin çok kısa ömürlü olacağına inanıyorum.

5. Felsefi Zombiler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Onları tasavvur edebilirim. Vücudumla molekül molekül özdeş, ancak bilinçli bir zihinden yoksun fiziksel bir nesne olabileceği fikrinde herhangi bir tutarsızlık görmüyorum. Felsefi zombiler düşünülebilir. Başka bir soru, bunların kavranabilir olup olmadıklarının mümkünatıdır. Ben, cevabın evet olduğuna inanıyorum. Bu, zihinsel özelliklerin somutlaştırılmayacağına, ancak zihinsel özelliklerin fiziksel özelliklerle tanımlanamayacağına inandığım anlamına geliyor.

6. *Kuantum mekaniğinin bilincin gizemlerini çözebileceğini düşünüyor musunuz? Yoksa bu, gizemli bir şeyi başka bir gizemli şeyle açıklama girişimi mi?*

Kuantum mekaniğinin zihin hakkında nasıl bir bilgilendirici hikâye anlatabileceğini anlayamıyorum.

7. *Bazı filozoflar, bilinç diye bir şey olmadığı için, açıklanması gereken bir bilinç sorunu olmadığını düşünürler. Bilinç sadece bir yanılısamadan ibaret olabilir mi?*

Bilinç çok gerçek hissettiriyor. Çok çeşitli deneyimlerim, algısal deneyimlerim ve bedensel duyularım varmış gibi görünüyor. Bilinçle ilgili şöyle bir durum var: onun için geçerli olan hiçbir görünüş-gerçeklik uçurumu yok. Acıyı hisseden bir özne olduğu sürece acı var. Ve eğer görünüş-gerçeklik boşluğu yoksa ve bilinç var gibi görünüyorsa, o zaman bilinç vardır. Bilinçle ilgili illüzyonizm, panpsişizmle birlikte son zamanlarda geliştirilen ve zihnin felsefesinin içinde bulunduğu kaosu doğrulayan çılgın görüşlerden biridir.

8. *Son olarak, bu alana ilgi duyan lisans öğrencilerine ne gibi tavsiyelerde bulunursunuz?*

Zihin felsefesinin, zihin ve beden arasındaki ilişkinin doğasına ilişkin bir araştırma olmakla sınırlı olmadığını unutmayın. Zihin felsefesinin kapsamına giren daha birçok ilginç soru var. İşte bunlardan birkaçı: Algısal bir deneyim, mantıksal olarak farklı iki bileşenin, deneyimleme eyleminin ve deneyimleme nesnesinin bir kombinasyonu olarak mı, yoksa bunlardan tekiyle mi yapılandırılmıştır? Özne olarak ayırt edilemez deneyimler zorunlu olarak aynı türden deneyimler midir? Deneyimlerin kavramsal olmayan içeriği var mıdır? Beklentiler deneyimleri şekillendirir mi? Deneyimlerin niteliksel doğası ile dışarıdaki şeyler ile ilgili olmaları arasındaki ilişki nedir? İnanç nedir? Arzu nedir? Doğuştan gelen fikirler gibi şeyler var mıdır? Zihin-beden ilişkisine ilişkin soruyu geçici olarak bir kenara bıraksak bile, zihin felsefesi içinde sorulacak daha pek çok ilginç soru var.